

De meening kan toch niet zijn, dat de volkskerk en het zoeken van uitwendige eenheid, qua talis en uit zijn aard geen ware liefde, noch vroomheid kweekt?

En nu nog een woord over onze Henriette⁷⁷, die treurige geschiedenis, indien zij maar niet nog treuriger wordt door verwijdering der harten in den boezem onzer familie. Ik heb haar uwen brief toegezonden en getracht haar te doen gelooven, dat liefde uwe pen bestuurd had. Zij heeft mij geantwoord, dat uw schrijven haar ondragelijk hard viel. Zijzelve zou aan u schrijven en Kops ook. Wat zij geschreven hebben en hoe dat u heeft aangedaan, weet ik niet. Nogmaals heb ik aan haar geschreven en gezocht haar neêr te zetten. Ik kan begrijpen dat het gebeurde u leed doet gelijk ons, en dat gij er te gevoeliger voor zijt na de vruchteloze opoffering, die gij om harentwil gedaan hebt. Maar mag ik mij geheel bij u uitspreken, dan had ik wel gewenscht, dat gij een zaak, die de geheele familie betreft, aan mij als haar hoofd en middelpunt hadt overgelaten, of, zoo dit noodig door u geacht werd, mij aangespoord hadt, om tot mijne dochter het woord te richten. Mij dunkt, dit was en de orde geweest en in overeenstemming met uw eigen begrip van het ouderlijk [4] gezag. Juist daar heeft dan ook bij Henriette de schoen gekneld. Zij is niet te hoogmoedig geweest om niet te willen belijden, dat zij schuldig voor God en menschen was, maar er bij gezegd, dat zij deze belijdenis en de geheele verklaring van het gebeurde alleen aan hare ouders geven kon. Later wil ik haar nog eens vragen of ik dit een en ander aan broeder en zusters mag meêdeelen.

Nu nadert voor u de tijd van verhuizing.⁷⁸ Wel een zaak voor u en Johanna om er tegen op te zien. Wordt beide gesterkt, en dan wensch ik u goede hulp toe. Ik vind het een gelukkig denkbeeld om de overbrenging van uw bibliotheek aan een boekverkooper op te dragen. En daarvan zoek ik voor mijzelfen partij te trekken, gelijk aan al het menschelijke meer of min eigen belang kleeft. Ei draag uwen agent op om eens te letten op de volgende boeken, die ik graag hier had. 1° Vergilius Aeneis 2° deel. 2° Xenofontis Memorabilia. 3° Gall, tabel der Algemeene Geschiedenis.⁷⁹ 4° Tollens, Liedjes van Claudius.⁸⁰ Wat hiervan gevonden wordt, zend mij dat s.v.p. toe. En kunt ge mij ook helpen aan een grieksch N[ieuw] T[estament] met duidelijke letter? Ik bezit alleen Griesbach en die druk is mij te flauw.⁸¹

Ziezoo, nu heb ik weer eens *met* uw[!] gepraat en dat is beter dan dat ik *over* u in mijzelve praat. Wees van ons allen gegroet, gij niet alleen maar ook Johanna en de kinderen, en geef aan het jongste goedje zonen van ons allen. Adieu, mijn zoon, wees in alles en tot alles Gode en Zijne genade en Zijn' geest bevolen door

L[eiden] 16 april 1873

Vader K

74. J. Clarisse (1770-1846), 1814-1840 hoogleraar aan de Leidse theologische faculteit; *BLGNP* V, 117-120.

75. D.M. Kaakebeen (1788-1835), 1820-1835 predikant te Amsterdam; *BLGNP* II, 279-280.

76. A.H. ter Hoeven (1782-1858), 1818-1858 predikant te Amsterdam; R.B. Evenhuis, *Ook dat was Amsterdam* V, Baarn 1978, 151, en W.A. de Clercq, *Willem de Clercq (1795-1844)*, Amsterdam 1999, 440.

77. Henriette J.F. Kuyper (1836-1887), huwde in 1872 te Frankfurt am Main met C.M. de Bruyn Kops (1829-1885). De in het navolgende bedoelde correspondentie tussen Kuyper junior en senior enerzijds en Henriette en haar man anderzijds heb ik niet kunnen vinden.

78. Zie voor de verhuizing de toelichting boven. De bedoelde boekverkooper is wellicht Fred. Muller te Amsterdam geweest.

79. H.A. Gall, *De wereldgeschiedenis beknopt voorgesteld in tijdrekenkundige tafelen tot onderwijs en eigen oefening. (...)*, 2e druk, Amsterdam 1837.

80. *Liedjes van Matthias Claudius* [Vertaald door